

Gagnasöfn og SQL

Hjálmtyr Hafsteinsson
Tölvunarfræði
Háskóli Íslands

ENDURMENNTUN"

1

1

Efni námskeiðs

- Almennt um gagnasafnskerfi
- SQLite gagnasafnskerfið
- Einfaldar SQL fyrirspurnir
- Meðhöndlun gagna
- Samsöfnun (*aggregates*), hópun (*group by*)
- Töfluskilgreiningar, skorður (*constraints*)

19.10.2022

2

2

Gagnasafnskerfi

- Gagnasafn er safn gagna á skipulögðu formi
- Griðarlega útbreidd notkun:
 - Fjármálagögn banka
 - Birgðabókhald verslana
 - Facebook, Twitter, Amazon, ...
 - ...
- Nær öll vefsetur byggja á gagnasafnskerfum
 - Vefsíður "búnaar til" upp úr gagnasafni

19.10.2022

3

3

Eiginleikar gagnasafnskerfa

- Kostir
 - Geyma gögn á öruggan hátt
 - Hraðvirk leit að gögnum
 - Aðgangur frá mörgum notendum samtímis
 - Gögn geymd á skipulögðu formi
- Gallar
 - Flókin og dýr hugbúnaður
 - Henta ekki fyrir lítið gagnamagn
 - Gögn geymd á skipulögðu formi

19.10.2022

4

4

Venslagagnasöfn

- Byggir á stærðfræðihugtakinu **vensl** (*relation*)
Dæmi um tvístæð (*binary*) vensl:
 $\{(1, 2), (1, 3), (2, 3), (1, 4), (2, 4), \dots\}$
Þetta eru venslin: " $x < y$ "

Hvert stak kallast tvennd

Annað dæmi:
 $\{(Jón, 895-4321), (Gunn, 555-1234), \dots\}$
Þetta eru venslin: " x hefur símanúmer y "

19.10.2022

5

5

Grunnmengi (*domain*)

- Hvert stak í tvennd (eða n -d) kemur úr mengi
 - í venslunum $\{(1, 2), (1, 3), \dots\}$
 - Bæði stökin koma úr mengi jákvæðra heiltalna
 - í venslunum $\{(Jón, 895-4321), \dots\}$
 - Fyrri stakið úr mengi mannanafna (eða einhverjum hópi)
 - Seinna stakið úr mengi löglegra símanúmera
- Aðeins stök úr menginu geta verið í þessu sæti

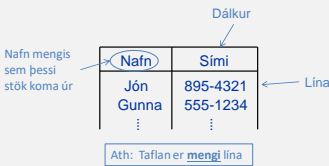
19.10.2022

6

6

Töflur og vensl

- Vensl eru oft táknud sem töflur

19.10.2022

7

7

Hönnun gagnasafna

- Gögn eru annað hvort upplýsingar um hlut eða upplýsingar um tengingar hluta
 - Hvorutveggja geymt sem vensl (töflur)

19.10.2022

8

8

Kostir venslalíkansins

- Einfalt gagnasætt líkan
 - Allt er töflur!
- Traustar stærðfræðilegar undirstöður
 - Venslareikningur, mengi
- Passar oftast vel við raunveruleg gögn
- Hraðvirkar útfærslur
 - Nær öll gagnasafnskerfi í dag

19.10.2022

9

9

SQLite

- Fritt einfalt venslagagnasafnskerfi
 - Hefur nær allar SQL skipanir
 - Mjög auðvelt í uppsetningu
 - Innan við 1MB að stærð!
- Notað mjög víða
 - Innbyggð í Firefox, iPhone, Android, Skype, Photoshop, iTunes, ...

19.10.2022

10

10

SQLite

- Heimasíða þess:
<http://www.sqlite.org>
- Náið í SQLite og sýnigagnasafn:
<https://hjalmtyr.github.io/SQL1/>
 - Upplýsingar vegna útleigu á sumarhúsum:

felagar	upplýsingar um félagsmenn
sumarhús	upplýsingar um sumarhús
leigur	upplýsingar um leigur

19.10.2022

11

11

SQLite skipanaskel

- Við notum SQLite í gegnum skipanaskel
 - Leyfir okkur að einbeita okkur að SQL
 - Öll stærri gagnasafnskerfi hafa þannig viðmót
 - Allir "alvöru" notendur gagnasafnskerfa nota skipanalínuviðmót!
- Það eru til grafísk viðmót (*GUI*) fyrir SQLite
 - Listi af þeim er á heimasíðu námskeiðs
 - Þau gefa betri yfirsýn yfir gagnasafn með mörgum töflum

19.10.2022

12

12

Verkefni

- Ná í SQLite og sýnisgagnasafn
 - Tvær skrá fyrir hvert stýrikerfi
 - Vista í nýju skráarsafni (t.d. `D:\SQL`)
- Keyra `sqlite3.exe` (eða `sqlite3`)
- Opna sýnisgagnasafn:
 - Nota SQLite skipunina:
`.open sumarhus.db`
- Prófa nokkrar af skipununum á blaðinu

19.10.2022

13

13

SQL fyrirspurnarmálið

- SQL hannað hjá IBM ~1972
- Byggir á fræðilegu líkani fyrir vensl
- Inniheldur margar gerðir skipana
 - Ein aðalskipun: `SELECT`
 - Aðrar skipanir vinna með töflur og gögn:
 - Búa til, breyta og eyða töflum
 - Setja inn, breyta og eyða gögnum
 - Breyta skipulagi gagnanna

19.10.2022

14

14

SQL fyrirspurnir

- SQL fyrirspurnir segja hvaða gögn við viljum, ekki hvernig þau eru fundin
 - Skipunin skilgreinir **mengi** gagnanna sem við viljum fá

Hvað viltu?

Ég ætla að fá 12" Ítaliskan BMT í hvítu braudi með öllu grænmeti nema jalapeno

Hvernig á að fá það?

Taktu hvítt brauð, skerðu það, náðu síðan í salami, pepperoni og skinku, ...

19.10.2022

15

15

Fyrirspurnir

- `SELECT` skipunin nær í innihald tafla

`select nafn from felagar;`

Dálkur í töflunni felagar

Taflan heitir felagar

Muna eftir semikömmu

19.10.2022

16

16

Fyrirspurnir

- Getum fengið fleiri dálka

`select nafn, inng_ar from felagar;`

Teljum upp dálkanöfn

19.10.2022

17

17

Fyrirspurnir í SQLite

- Útkoman er ekki sérlega flott:

`Gunnar|2017`
`Erla|1994`
`...`
- Getum látið SQLite setja úttakið í dálka með nöfnum dálkanna:

`.mode column`

Ath: Skipanir til SQLite byrja á punkti og enda ekki á semikömmu

19.10.2022

18

18

Fyrirspurnir

- Getum fengið alla dálka með `*`

```
select * from felagar;
```

Ekki ráðlegt að nota `*` í raunverulegri notkun.
Vitum þá ekki hversu marga dálka við fáum.
Tölur breytast gjarnan yfir tíma.

19.10.2022

19

19

Röð úttaks

- Úttakið kemur í "einhverri röð"
 - Líklega eftir því hvenær gögnin voru sett inn
- Línurnar eru stök í mengi
 - Stök í mengi hafa enga sérstaka röð
- Til að raða úttakinu notum við `order by`:

```
select nafn, inng_ar from felagar  
order by inng_ar;
```

19.10.2022

20

20

Röð úttaks

- Hægt að raða eftir mörgum dálkum

```
select nafn, inng_ar from felagar  
order by inng_ar, nafn;
```

Hér er raðað fyrst eftir `inng_ar` í hækkandi röð og síðan í stafrófsröð eftir nafni innan hvers árs

19.10.2022

21

21

Röð úttaks

- Sjálfgefið er að raðað sé í hækkandi röð
 - Getum raðað í lækkandi röð með `desc`

```
select nafn, stig from felagar  
order by stig desc;
```

Hér koma hæstu stigin fyrst

`desc` er stytting á orðinu "descending"
Hægt að nota `asc` fyrir hækkandi röð

19.10.2022

22

22

Margir röðunardálkar

- `desc` (eða `asc`) á aðeins við dálkinn sem það stendur við

```
select nafn, stig, inng_ar from felagar  
order by stig desc, inng_ar;
```

Hæstu stig fyrst og síðan í hækkandi röð eftir inngönguári ef stig þau sömu

19.10.2022

23

23

Takmarka fjölda lína

- Stundum viljum við ekki fá allar línur
 - Getum takmarkað fjöldann með `limit`

```
select nafn, stig from felagar  
order by stig desc  
limit 3;
```

Sýnir þá þrjá félaga sem hafa flest stig

Ath: Ekkert vit í að nota `limit` nema með `order by`

Ath: Línuskipting breytir engu

19.10.2022

24

24

Sleppa línunum

- Stundum viljum við ekki fyrstu 3 línurnar, heldur næstu 3
 - Bætum þá `offset` við `limit`

```
select nafn, stig from felagar
order by stig desc
limit 3 offset 3;
```

offset x sleppir
x fyrstu línunum

Sýnir þá þrjá félaga sem eru í fjórða, fimmta og sjötta sæti yfir flest stig

19.10.2022

25

25

Æfingar

- Sýna sumarhús í hækkandi röð eftir fjölda rúma og lækkandi röð eftir stærð
- Sýna upplýsingar um stærsta sumarhúsið
- Sýna nöfn og inngönguár þriggja nýjustu félagsmannanna
- Sýna dagsetningu næstnýjustu leigunnar

19.10.2022

26

26

Velja út línur

- Notum skilyrði í `where`-hluta

```
select nafn, stig from felagar
where stig > 400;
```

Sýnir nafn og stig þeirra sem hafa fleiri en 400 stig

```
select * from felagar
where nafn='Gunnar';
```

Sýnir alla dálka þeirra sem heita Gunnar

19.10.2022

27

27

Velja út línur

- Fleiri dæmi

```
select * from felagar
where nafn <> 'Gunnar';
```

Ath.: Notum einfaldar gæslappir fyrir strengi

```
select * from felagar
where innng_ar >= 2000;
```

Allir sem gerðust félagar á þessari öld

19.10.2022

28

28

Flóknari skilyrði

- Sameinum skilyrði með `and` og `or`

```
select * from felagar
where stig >= 200 and stig <= 400;
```

Allir með stig á bilinu 200 til 400

```
select * from felagar
where stig between 200 and 400;
```

Jafngild skipuninni að ofan

19.10.2022

29

29

Flóknari skilyrði

- Hægt að nota útreikning í skilyrðum

```
select * from felagar
where stig > 300
and 2022-inng_ar > 10;
```

í SQLite er hægt að fá núverandi ártal með `strftime('%Y', 'now')`

Mismunandi milli gagnasafnskerfa hvernig núverandi dagsetning er fengin

19.10.2022

30

30

Möguleg vandamál

- Finna þá félaga með fleiri en 400 stig sem gengu í félagið 2016 eða 2017

```
select * from felagar
where inng_ar = 2016
or inng_ar = 2017
and stig >= 400;
```

48	Gunnar	107	450	2017
64	Helga	112	55	2016

Helga er aðeins með 55 stig!

19.10.2022

31

31

Hvert er vandamálið?

- Virkinn **and** hefur hærri forgang en **or**
 - þurfum að nota sviga til að fá rétta útkomu

```
select * from felagar
where (inng_ar = 2016
or inng_ar = 2017)
and stig >= 400;
```

Þetta er svipað og í segðinni $5 - 2 * 3$
Útkoman er $5 - 6 = -1$, en ekki $3 * 3 = 9$

19.10.2022

32

32

Afingar

- Sýna sumarhús með fleiri en 6 rúm
- Sýna leigur á árinu 2022
- Sýna alla félaga í Reykjavík eða Kópavogi sem hafa minna en 200 stig
- Sýna þann félagasem býr utan Reykjavíkur sem hefur mestan fjölda stiga

19.10.2022

33

33

Reglulegar segðir (regular expressions)

- Hægt að nota *algildisstafi* (wildcards)
 - Notum þá með orðinu **like**

```
select * from sumarhus
where stadur like 'Husaf%';
```

Sýnir öll sumarhús með staðsetningu sem byrjar á "Husaf"

Táknið % parast á móti 0 eða fleiri stöfum

19.10.2022

34

34

Reglulegar segðir

- Annað dæmi

```
select * from felagar
where nafn like '%i%';
```

Sýnir alla félaga með nöfn sem innihalda i

- Hvað með?

```
select * from felagar
where nafn like '%';
```

19.10.2022

35

35

Reglulegar segðir

- Táknið **_** passar við nákvæmlega einn staf

```
select * from felagar
where nafn like '____';
```

Sýnir alla félaga með 4ra stafa nöfn

4 _ tákn

- Finna nöfn með 5 eða fleiri stafi:

```
select * from felagar
where nafn like '_____%';
```

5 _ tákn

19.10.2022

36

36

Reglulegar segðir

- Viljum finna félaga með nöfn sem eru 4 stafir eða styttri
 - Ein leið:

```
select * from felagar
where nafn like '____' or
      nafn like '____' or
      ...;
```
 - Betri leið:

```
select * from felagar
where nafn not like '____%';
```

19.10.2022

37

37

Hástafir/lágstafir í like

- Sjálfgefið er að `like` geri ekki greinarmun á hástöfum og lágstöfum
 - Hægt að breyta því:

```
pragma case_sensitive_like = on;
```
 - Þá skilar þessi skipun engri niðurstöðu:

```
select * from felagar
where nafn like 'gunnar';
```

pragma er óstöðluð skipun, sem hægt er að nota til að breyta hegðun SQLite á ýmsa vegu

19.10.2022

38

38

Æfingar

- Sýnið öll sumarhús með textann "vatn" í nafninu
- Sýnið allar leigur í júlí, óháð ári
- Sýnið alla félagsmenn með nafn sem endar á "a" og hafa meira en 200 stig

19.10.2022

39

39

Aðrar skipanir í SQL

- Að búa til og eyða töflum

Nafn töflunnar

```
create table felagar (
  fnr integer,
  nafn char(30),
  postnr char(3),
  stig integer,
  innng_ar integer);
```

Nafn dálks

Tegund dálks

```
drop table felagar;
```

Eyðir út töflunni og öllu sem í henni er

19.10.2022

40

40

Aðrar skipanir í SQL

- Setja inn gögn

```
insert into felagar
(fnr, nafn, postnr, stig, innng_ar)
values (55, 'Axel', '108', 50, 2022);
```

Má sleppa því að telja upp dálkana ef öll gildi til staðar

Ef ekki sett gildi í einhvern dálk þá verður hann tómur (þ.e. NULL)

19.10.2022

41

41

Aðrar skipanir í SQL

- Eyða gögnum

```
delete from felagar
where fnr = 55;
```

Eyðir út öllum línun sem uppfylla skilyrðið

- Ef skilyrðið vantar þá er öllum línun eytt!

```
delete from felagar;
```

19.10.2022

42

42

Aðrar skipanir í SQL

- Breyta gögnum

```
update felagar
  set postnr = '101'
  where fnr = 31;

update felagar
  set stig = stig - 50
  where nafn = 'Rakel';
```

Breytir öllum línum sem uppfylla skilyrðið

Æfingar

- Hækkið stigin hjá öllum félagsmönnum um 50
- Búið til töfluna **tilraun** með dálkunum **a** (heiltala) og **b** (10 stafa texti)
 - Setjið eina línu inní töfluna **tilraun**
 - Skoðið töfluna með **select**
 - Eyðið töflunni

Innflutningur gagna

- Gagnasafnskerfi hafa líka sérstakar skipanir til að hlaða inn gögnum
 - Mismunandi skipanir milli kerfa, ekki hluti af SQL
 - Gögn oftast á CSV-formi (*Comma Separated Values*)
 - Aðskilnaðartákn geta verið , ; | TAB
 - Nú að verða algengara að nota XML
 - Oftast hraðvirkara en að nota margar **insert**-skipanir

Gagnainnflutningur í SQLite

- SQLite hefur skipunina **.import** til að lesa gögn inní töflu

```
.import gogn.csv felagar
```

 - Skráin þarf að nota rétt aðskilnaðartákn (**|**)
 - Hægt að breyta því með skipuninni **.separator**

```
.separator ;
```

Hér eftir er búið við aðskilnaðartákninu ; í innlesnum skráum

Gagnaútflutningur í SQLite

- Notum **select**-skipun til að búa til gagnaskrá á CSV-formi

Stilla úttak úr **select**

Úttak í skrá

Úttak aftur á skjáinn

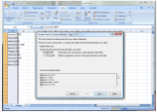
```
.headers off
.mode list
.separator |
.output felagar.csv
select * from felagar;
.output
```

Ýmsir fleiri möguleikar í **.mode**-skipuninni:

- .mode column**
- .mode table**
- .mode csv**
- .mode box**

Gögn úr SQLite

- Opnið skránnu **felagar.csv** í Excel
 - Fara í "Data" valmynd
 - Velja fyrsta dálk skjalsins og smella á "Text to Columns"
 - Velja svo "Delimited"
 - og svo tákníð "|"

Skipanaskrár í SQLite

- Algengt að búnaar séu til skrár með SQL skipunum til að skilgreina töflur
- Skipunin `.read` í SQLite les og framkvæmir slíka skrá

```
.read sumarhus.sql
```

Sjá þessa skrá á <https://hjalmtyr.github.io/SQLite/>

19.10.2022

49

59

Skipanaskrá í SQLite

- Skipunin `.dump` skrifar allt gagnasafnið út
 - Til að skrifa það í skipanaskrá þarf að nota `.output`

```
.output sumarhus1.sql
.dump
.output stdout
```
 - Einnig hægt að skrifa út einstakar töflur

```
.dump felagar
```

19.10.2022

50

50

Afingar

- Náið í skipanaskrána `countries.sql`
- Lesið hana inní SQLite
- Skoðið nýju töfluna `countries`
- Setjið innihald töflunnar í CSV-skrá
- Flytjið CSV-skrána inn í Excel
- Tæmið töfluna `countries` (með `delete`)
- Hlaðið inn í hana úr CSV-skránni

19.10.2022

51

51

Samsöfnun gagna

(*aggregates*)

- Viljum stundum finna heildarupplýsingar um gögn

```
select avg(stig)
  from felagar;
```
- Getum fengið meðaltal yfir hluta gagnanna

```
select avg(stig) from felagar
  where innng_ar < 2010;
```

19.10.2022

52

52

Samsöfnun gagna

- Summa yfir dálk

```
select sum(stig) from felagar;
```
- Hágildi og lággildi

```
select max(stig) from felagar
  where postnr < 170;

select min(inng_ar) from felagar;
```

19.10.2022

53

53

Samsöfnun gagna

- Telja allar línur

```
select count(*) from felagar;
```
- Telja gildi í dálki

```
select count(inng_ar) from felagar;
```
- Telja ólík gildi í dálki

```
select count(distinct inng_ar)
  from felagar;
```

19.10.2022

54

54

Hópun gagna (group by)

- Viljum finna meðalfjölda stiga eftir póstnúmeri
 - Gætum gert nokkrar fyrirspurnir

```
select avg(stig) from felagar
where postnr = '101';
```

og síðan eins fyrir '107', '110', o.s.frv.
 - Betra að búa til hópa með **group by** og finna meðaltal innan hvers hóps

```
select postnr, avg(stig) from felagar
group by postnr;
```

19.10.2022

55

55

Reglur um hópun

- Aðeins hægt að sýna dálka sem koma fyrir í **group by**-hlutanum

```
select postnr, nafn, avg(stig) from felagar
group by postnr;
```

Hvaða gildi ætti nafn að hafa fyrir tiltekið póstnúmer?

Þetta er reyndar leyft í SQLite!
Hver er útkoman?

19.10.2022

56

56

Reglur um hópun

- Má nota fleiri en einn dálk í **group by**
 - Þá er hópað á alla dálkana

```
select postnr, innng_ar, avg(stig)
from felagar
group by postnr, innng_ar;
```

Fyrir hvert ólíkt gildi á (póstnúmer, innngönguár) er fundinn meðalstigafjöldi félaga með þau gildi

19.10.2022

57

57

Hópun og röðun

- Oft er úttakið raðað eftir hópum

```
select postnr, avg(stig) from felagar
group by postnr;
```

Gefur úttak í röð eftir póstnúmerum
- Þetta fer eftir útfærslu
 - Til að vera viss um röðun þarf að nota **order by**

```
select postnr, avg(stig) from felagar
group by postnr
order by postnr desc;
```

19.10.2022

58

58

Velja úr hópa

- Viljum ekki sýna alla hópa
 - Veljum línur inn í hópa með **where**
 - Veljum hópa til að sýna með **having**

```
select postnr, avg(stig) from felagar
group by postnr
having postnr < 170;
```

Meðalfjöldi stiga eftir póstnúmeri í Reykjavík

19.10.2022

59

59

Velja úr hópa

- Getum valið hópa með flóknari skilyrðum

Finna meðalfjölda stiga eftir póstnúmerum í Reykjavík með a.m.k. tvo félaga

Velur línur inn í hópana

Velur hópa til birtingar

```
select postnr, avg(stig) from felagar
where postnr < 170
group by postnr
having count(*) >= 2;
```

19.10.2022

60

60

10

Afingar

- Sýna heildarfjölda daga í útleigu fyrir hvert sumarhús
- Sýna fjölda leiga eftir dagafjölda (þ.e. helgar- eða vikuleiga)
- Sýna meðalfjölda stiga eftir inngönguári, ef fleiri en einn á því ári

Form select skipunar

```
SELECT <dálkar eða útreikningur>
FROM <tafla>
WHERE <skilyrði>
GROUP BY <dálkar>
HAVING <skilyrði>
ORDER BY <dálkar>
LIMIT <tala> OFFSET <tala>;
```

Almennt form select skipunar

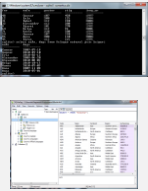
```
[ WITH [ recursive ] with_query [ , ... ] ]
SELECT [ ALL | DISTINCT ] ( [ expression [ , ... ] ] )
* [ expression [ ( AS ) output_name [ , ... ] ] ]
FROM from_item [ , ... ]
[ WHERE condition [ , ... ] ]
[ GROUP BY expression [ , ... ] ]
[ HAVING condition [ , ... ] ]
[ WINDOW window_name AS [ window_definition ] [ , ... ] ]
[ UNION [ DISTINCT | EXCEPT ] [ ALL ] select ]
[ ORDER BY expression [ ASC | DESC ] [ WITH operator ] [ NULLS { FIRST | LAST } ] [ , ... ] ]
[ LIMIT [ count [ AS ] ] ]
[ OFFSET start [ ROW | ROWS ] ]
[ FETCH { FIRST | NEXT } [ count ] [ WITH | WITHOUT ] ONLY ]
[ FOR { UPDATE | SHARE } [ OF table_name [ , ... ] ] [ MODE { ... } ] ]

where from_item can be one of:
[ ONLY ] table_name [ * ] [ ( AS ) alias [ ( column_alias [ , ... ] ) ] ]
[ select ] [ AS ] alias [ ( column_alias [ , ... ] ) ]
with_query_name [ ( AS ) alias [ ( column_alias [ , ... ] ) ] ]
function_name ( [ arguments [ , ... ] ] [ AS ] alias [ ( column_alias [ , ... ] | column_definition [ , ... ] ) ]
from_item [ NATURAL ] join_type from_item [ ON join_condition | USING ( join_column [ , ... ] ) ]

and with_query is:
with_query_name [ ( column_name [ , ... ] ) AS ( select )
TABLE [ ( ONLY ) table_name [ * ] ] with_query_name
```

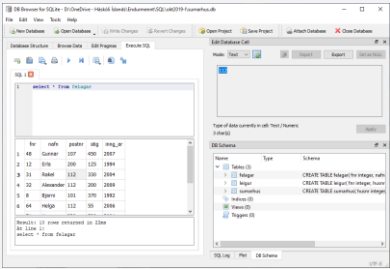
Önnur SQLite viðmót

- Skipanaskelin er einföld og þægileg
 - en þarf að muna skipanir
 - erfiðara að fá yfirlit yfir gagnasafnið
- Grafísk viðmót
 - líkari venjulegum forritum
 - en óstöðluð og hafa mism. möguleika

DB Browser for SQLite

- Opinn og frír hugbúnaður
- Til fyrir Windows, Mac, Linux, FreeBSD
- Nokkuð örar uppfærslur
- Margvíslegir eiginleikar:
 - Innflutningur/útflutningur gagna
 - Gandálfar til að búa til töflur og fleira
 - Auðvelt að breyta stillingum gagnasafns
 - Hægt að sjá lista yfir allar framkvæmdar SQL skipanir

sqliteonline.com

- SQLite í vafra
- Einfalt viðmót til að vinna með SQLite gagnasöfn
- Byggir á [sql.js](#)
 - C-kóði fyrir SQLite þýddur yfir í Javascript
- Ágætt til að æfa SQL
- Engin uppsetning á tölvu

19.10.2022

67

67

id	fmr	nafn	gjafn	mrg	innng_ar
46	Guðrún	107	400	2015	
12	Eira	200	325	1994	
31	Rafel	112	330	2014	
32	Alexander	112	200	2009	
6	Þjarni	101	270	2002	
64	Hilga	112	55	2016	
71	Hanna	220	500	2014	
24	Guðrún	107	320	1999	
86	Anna	200	110	2014	
40	Björn	112	210	2015	

19.10.2022

68

68

NULL gildi

- SQL leyfir dálkum að hafa sérstök NULL gildi
 - Ef gildið er óþekkt, t.d. fæðingardagur
 - Ef gildið á ekki við, t.d. nafn á maka
- Merkingin er að gildi vanti
 - Fáum þau ef gildi vantar í `insert`-skipun

```
insert into felagar (fmr, nafn, innng_ar)
values (66, 'Helgi', 2022);
```

19.10.2022

69

69

NULL gildi í SQLite

- SQLite sýnir tóman streng fyrir NULL gildi
- Hægt að sýna NULL gildi:

```
66|Helgi|||2022
      ↳ Útkoma úr select-skipun
      ↳ eftir síðustu innsetningu

.nullvalue NULL
      ↳ Texti sem við ákveðum
```

19.10.2022

70

70

Samanburður með NULL

- Allar aðgerðir þar sem annað gildið er NULL gefa gildið NULL
 - Ef x er NULL þá er gildið á $(x+3)$ líka NULL
- Í samanburði þar sem annað gildið er NULL verður útkoman sanngildið Óþekkt
 - Höfum sanngildin Satt og Ósatt, nú eru þrjú sanngildi

19.10.2022

71

71

Sanngildið Óþekkt

- Nú þurfa rökaðgerðirnar AND, OR og NOT að ráða við gildið Óþekkt
 - Helstu breytingar:

Satt AND Óþekkt	gefur	Óþekkt
Ósatt AND Óþekkt	gefur	Ósatt
Ósatt OR Óþekkt	gefur	Óþekkt
Satt OR Óþekkt	gefur	Satt
NOT Óþekkt	gefur	Óþekkt

19.10.2022

72

72

NULL í select skipunum

- `select` skilar öllum þeim línum þar sem skilyrðið í `where`-hluta er **Satt**
- Hvað með þegar skilyrðið er **Óþekkt**?
 - Sú lína er ekki með (þ.e. eins og gildið væri **Ósatt**)

```
select * from felagar
where stig < 200;
```

Skilar ekki línu sem hefur **NULL** í stig

Dæmi um NULL

```
select * from felagar
where stig = 200 or stig <> 200;
```

Þetta ættu að vera allir, en fáum samt ekki þá sem hafa **NULL** í stig

```
select * from felagar
where 0*stig = 0;
```

Ef stig er **NULL** þá hefur 0*stig gildið **NULL**, sem er ekki = 0

Að finna NULL gildi

- Hvernig finnum við hvort lína hafi gildið **NULL** í dálki?

```
select * from felagar
where stig = NULL;
```

Ef annað gildið í samanburði hefur gildið **NULL** þá er útkoman **Óþekkt**, ekki **Satt**

```
select * from felagar
where stig is NULL;
```

Sérstakur samanburður sem skilar **Satt** eða **Ósatt**

Töfluskilgreiningar og NULL

- Leyfum ekki sumum dálkum að vera **NULL**
 - Látum vita af því í skilgreiningu töflunnar

```
create table felagar (
  fnr integer not NULL,
  nafn char(30) not NULL,
  postnr char(3),
  stig integer,
  innng_ar integer);
```

Ráðum því sjálf hvaða dálkar mega ekki vera **NULL**

Æfingar

- Setjið línu inn í töflu **felagar** með engum stigum.
 - Sýnið félaga í röð eftir stigum. Koma **NULL** með?
 - Finnið meðalfjölda stiga hjá félagsmönnum. Er **NULL** gildið með?
- Breytið skilgreiningu töflunnar **sumarhús** þannig að **fermetrar** megi ekki vera **NULL**
 - Reynið síðan að setja inn **NULL** þar

Heilleiki gagna (data integrity)

- Mjög mikilvægt að gögn í gagnasafninu séu rétt
 - Erfitt að eiga við gölluð gögn í gagnasafninu
 - Gefa rangar niðurstöður
 - Erfitt að finna og leiðrétta á öllum stöðum
 - Betra að koma í veg fyrir að röng/gölluð gögn fari inn í safnið í upphafi
 - Staðreyna inntak, t.d. vartöluprófa kennitölur í inntaki
 - Nota skorður (*constraints*) á töflur

Lyklar (*keys*)

- Lykill er **dálkur** (eða safn dálka) sem **ákvarðar línu einkvæmt**
 - Í töflunni **felagar**:
 - postnr** er ekki lykill (margar línur með sama gildi)
 - nafn** er ekki lykill (margir geta heitið sama nafni)
 - fnr** er lykill (við búum dálkinn til þannig!)
- Ræðst af eðli gagnanna hvor dálkur sé lykill
 - Er kennitala lykill?
 - Hvað með Gervimaður útlönd (010130-7789)?

Samsettir lyklar

- Í töflum fyrir tengsl á milli hluta eru lyklar oft samsettir úr lykllum hlutanna
 - Lykill í **leigur** er samsettur úr **fnr**, **husnr** og **dags**
 - Ekki nóg að vita bara **fnr** og **husnr**
- Þurfum sjálf að ákveða hvort tiltekin svið myndi lykil
 - Til dæmis ef enginn má leigja bústað oftar en einu sinni þá er {**fnr**, **husnr**} lykill fyrir **leigur**

Aðallykill (*primary key*)

- Getum látið gagnasafnskerfið vita um lykla í skilgreiningu töflunnar

Hver tafla getur aðeins haft einn primary key

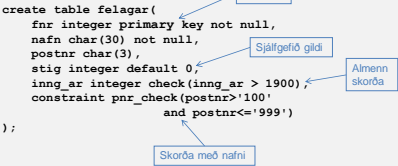
```
create table felagar (  
  fnr integer primary key,  
  ...  
);
```

```
create table leigur (  
  ...  
  primary key (fnr, husnr, dags));
```

Skorður (*constraints*)

- Skilgreining á aðallykli er dæmi um skorðu
 - Aðrar skorður:
 - unique** - segir að dálkurinn sé einkvæmur
 - not null** - segir að dálkurinn verði að hafa gildi
 - default** - gefur sjálfgefið gildi á dálkinn
 - check (skilyrði)** - tryggir að *skilyrði* sé uppfyllt

Dæmi um skorður

Hvað næst?

- Framhaldsnámskeið hjá EHÍ: SQL tyrirspurnarmálið
 - Töflutengingar (*join*)
 - Undirfyrirspurnir (*subqueries*)
 - Notkun á mengjavirkjum (*set operators*)
 - Sýndartölur, visar, hönnun gagnasafna, ...
- Kennsluefni á Vefnum:
 - SQL kennsluefni á heimasíðu
 - Háskólanámskeið um Gagnasafnsfræði